

Matti Kurikan jälkimmäinen maailmalta

Ihmistä on aina kiehtonut utopia ja sen toteutusyritykset: Platonin Valtio, Thomas Moren Utopia, Campanellan Aurinkovaltio, Baconin Nova Atlantis, Fourierin Falansteriyhteisö, Owenin New Harmony, Noyesin Oneida Perfectionists jne. Utopian suomalaisetkin sovellukset ovat lukuisia: mm. Uusi Jerusalemi, Eldorado, Sointula, Sammon Takojat, Ponnistus, Paradiso. Teuvo Peltoniemi on esitellyt 18 suomalaista ihanne-siirtokuntaa 1700-luvulta nyky-päivään kirjassaan ”Kohti parempaa maailmaa” (1985).

Elämä toisaalla kuvitellaan vapaaksi erilaisista valtakulttuurin alisteista. Uudessa yhteisössä valitsisivat vaihtoehtoiset, humanisemmat arvot: kansallisen identiteetin vapaa kasvu, uskonnollisten arvojen syvämpi merkitys, irtautuminen materialistisesta kilpailuyhteiskunnasta, terveellisen ravinnon vaaliminen tai ihmisen henkinen kasvu ja sukupuolten tasa-arvoisuus.

Viime vuosisadan vaihde oli maailmanlaajuisen utopiamigraation kulta-aikaa. Ilmiöstä on kehitelty jopa utopiateoriaa, joka painottaa päivänunelman potentiaalia ihmisen yhtenä voimavarana (Ernst Bloch 1959).

Vuosisadan alussa vaellettiin runsain joukoin myös pois Suomesta. Ruotsin holhouksen ja sittemmin Venäjän tsaarin vallan puristuksessa suomalainen nuori kansallisidentiteetti ei ollut pääsyt vahvistumaan. Moni koki Suomen aseman ahdistavana ja

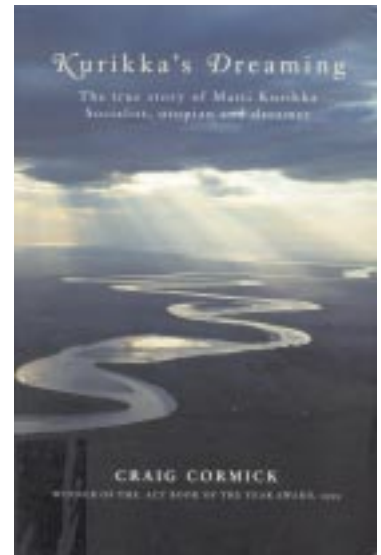
innostui muuttamaan maasta. Lähdettiin etupäässä Kanadaan, Pohjois-Amerikkaan, Australiaan ja myös muualle maailmaan, Kubaan, Argentiinaan, Brasiliaan aina Paraguayyn syrjäseuduille asti. 1900-luvun alkupuoliskolla siirtyi noin 100 000 suomalaista ulkomaille.

Yksi siirtolaisuutemme historian värikkäimmistä ihanneyhteiskunnan puoltajista ja toteuttajista oli Matti Kurikka, joka lyhyehkönenä elinkautenaan (1863–1915) ehti vaikuttaa kolmella eri mantereella: Euroopassa, Australiassa ja Pohjois-Amerikassa. Kalevan Kansan siirtolaisseuran (1899) perustamisen jälkeen hän suunnitelli kaikkiaan viittä eri ihanneyhteisöä maanmiehilleen.

Ensimmäinen yritys, Australian Chillagoen telttaleiri El Dorado (1899–1900) hajosi vuoden sisällä. Kanadan Sointula (1901–1905) oli elinvoimaisin ja merkityksellään Kurikan ihanneyhteisöistä. Miesyhteisö Sammon Takojat (1905–1912), johon sittemmin otettiin myös naisia, syvensi Sointulan aatelinjaa. Se toimi vuosia osuuskuntana ja hajottuun tavallisena suomalaisyhteisönä. Kaavailuasteelle jäivät sen sijaan New Yorkin lähistolle perustettava naissiertola ja Intiaan suunniteltu suomalaisyhteisö.

Ihanneyhteisöaatettaan Kurikka oli esitellyt teoksessaan ”Elämän koulua 2. osa – Sointula-ate” (1907) sekä lukuisissa lehti-artikkeleissaan. Ideologiana oli sosialistis-teosofis-kalevalainen aatesynteesi, jonka mukaan irtautuminen patriarkalisesta valtakenteestä, yksilön henkinen kasvu ja sukupuolten tasa-arvoisuus olivat päällimmäisiä tavoitteita.

Tämän vuosituhannen alussa tuli Kurikan siirtolohankkeen perustamisesta täyteen sata vuotta. Kanadan Sointulassa on juhlittu jo kahtena kesänä historiallisin juhlaviikoin. Niin Australiassa kuin Kanadassakin on ilmestynyt Matti Kurikasta kertovia teoksia.

Craig Cormick: Kurikka's Dreaming. The true story of Matti Kurikka. Socialist, utopian and dreamer. Simon & Schuster Pty Limited, 20 Barcoo Street, East Roseville NSW 2069, Sydney, Australia 2000, 218 p. ISBN 0731810244.

Australialaisen Craig Cormickin Kurikka's Dreaming kertoo Matti Kurikan elämäntarinaa Australian vuosilta (1899–1900). Kurikka lähti elokuussa (1899) vastaperustetun siirtolaisseuran Kalevan Kansan edustajana Australian Queenslandiin tutkimaan ihanne-

yhteisön toteutusmahdollisuuksia. Queenslandin osavaltion siirtolaispolitiikka oli tuolloin erityisen suotuisa. Siirtotyövoimaa houkuteltiin maahan kustantamalla muuttajien laivamatka Lontoosta Australiaan. Matka Suomesta kesti lähes kolme kuukautta. Kurikka oli ahkera kirjeenkirjoittaja, niinpä Australian vaihe dokumentoituu hänen ystävilleen ja tyttärelleen Ailille kirjoittamistaan kirjeistä. Ihanneyhteisöhanke oli saanut huomiota myös paikallisessa australialaisessa lehdistössä. Muu kirjan faktatieto pohjautuu Olavi Koivukankaan tutkimuksiin Australian suomalaisista (1972, 1975, 1986).

Kurikka's *Dreaming on modern biografia*, jossa faktan ja fiktion symbioosi kietoutuu kirjoittajan nykyperspektiiviin. Sukellus aikatasolta toiselle ja kertojan position vaihdot pitävät lukijan valppaana. Kirjoittajan suhde tutkimuskohteeseensa selviää avoimesti: Kurikka kiehtoo vielä sadan vuoden takaa, hän ilmestyy kirjoittajan uniin ja paikkaa kirjoittajan omia utopistisia haaveita ja tarvetta ymmärtää suomalaisista kansanluonnetta. Cormick onkin onnistunut pääsemään melko lähelle suomalaisuutta: Hän on oleskellut Suomessa, opiskellut Kalevalan mytologiaa Helsingin yliopistossa ja löytänyt elämäntoverinsa Suomesta. Kalevalan sitaattit, jotka Cormick on itse tullut kinnut englanniksi, antavat biografialle lyyristä syvyyttä.

Kurikan persoonan karisma ei kuitenkaan aina erotu Cormickin kuvauksesta. Kurikka oli retorikan mestari, poikkeusyksilö kaukana suomalaisesta, vähäsanaisesta perustyypistä. Sellainen

henkilö löysi varmaan enemmän sanoja vastaukseksi vieraallakin kielellä kuin vai "yes" ja "no". Varsinkin kun tiedetään Kurikan ansioituneen kääntäjänä ja kirjoittaneen artikkeleita englanniksi australialaisiin lehtiin ja jopa suunnitelleen englanninkielisen teoksen julkaisua.

Kalevan Kansan ankea Australian aika on kuvattu vaikuttavasti. Kielitaidottomat, raskaaseen työhön tottumattomat, mutta silti työväen oikeuksista varsin tietoiset suomalaiset eivät olleet työnantajien mieleen. Suomalaiset utopiahaaveilijat eivät alistuneet työorjuuteen, he tähtäsivät työllään vain yhteisen maapalstan hankintaan ihanneyhteisönsä varten.

Australian taloudellinen lama, luonnon katastrofit, suomalaisryhmän sisäiset ristiriidat ym. seikat hajottivat ryhmän jo vuodesa. Ihanneyhteisöä ei ehditty rakentaa Australiaan, vaan Matti Kurikka kutsuttiin Kanadaan, jossa hän jatkoi haaveensa toteuttamista jonkin verran paremmalla onnella.

Kirjan englanninkieli on selkeää ja helppolukuista. Kirja kokonaisuudessaan on suositeltava kaunokirjallinen lukuelämys Kurikan ja Kalevan Kansan Australian unelman ja todellisuuden törmäyksestä, palanen Australian siirtolaishistoriaa. Vaikka australialainen kaunokirjallisuus on tematiikaltaan paljon siirtolaiskuvasta, on suomalaistaustainen ihanneyhteisöyritys silti eksoottinen aihe. Kirjan kansikuva on kaunis ja puhutteleva. Se kuvastaa osuvasti Kurikan kauaskantoista ja alinomaa uusiutuvaa ajattelua.

Pauline Ballinger: *Martha & Jack. Two Unknowns. Seaview Press, South Australia, 2000, 146 p. ISBN 1 74008 054 8.*

Martha & Jack on kahden siirtolaistaustaisen nuoren, suomalais-syntyisen Marthan ja saksalais-syntyisen Jackin, tositarina Australiasta. Marthan vanhemmat Eva ja Matti Hannus lähtivät (1899) Etelä-Pohjanmaalta Matti Kurikan ideoista innostuneina Australian Queenslandiin paremman elämän toivossa. Ilmainen laivamatka Australiaan houkutti siirtolaiseksi lähtemistä.

Elämä koetteli ankarasti utopiahaaveilijoita. Osoittautui, että unelmaan tähtäys vaati raskasta työtä Queenslandin paahtavassa auringossa. Asuntona oli Chillingoen ratatyömaan kymmenen teltan leiri "El Dorado", jossa kirjan suomalainen päähenkilö, Martha, syntyi (1900).

Telttaleirin ihanneyhteisöhanke kariutui, Matti Kurikka kutsuttiin kesken yhteisön kriisiä Kanadaan uutta utopiaa rakentamaan. Jotkut lähtivät Kurikan mukaan, toiset taas hajaantuivat eri puolille Australiaa. Pieni kurikanmielinen joukko "Erakko-seura" jatkoi yhteisöhanke Australiassa. Marthan vanhempien kohtalo kertoo, kuinka elämästä selvittiin utopian hajottua lamakauden Australiassa.

Ensimmäisen polven siirtolaiset olivat uudisraivaajia. Siirtolaisuuden karu todellisuus ymmärrettiin vasta perillä. Jos jotkut kotimaan puutteet korjautuivat, tulvi runsaasti muita ennakoimattomia pulmia tilalle. Suomalaisille siirtolaisille tuotti maan kielen

oppiminen vaikeuksia. Ensimmäisen polven siirtolaiselämä oli elettävä jonkinlaisessa umpiossa, asuinmaan marginaalissa; jossain mielessä paradoksaalisessa utopiassa.

Kirjan toisen päähenkilön, Jackin, sukujuurista saamme tietää, että Margaretha ja Paul Schroder päätyivät Australiaan Saksan Holsteinista (1864). Saksassa oli värvätty siirtolaisia erityisen sinne perustetun siirtolaistoimiston välityksellä, koska saksalaisilla oli ahkeran työntekijän maine Queenslandissa. Australiassa runsaslukaiseen Schroderin perheeseen syntyi mm. poika, Peter, joka on kirjan toisen päähenkilön, Jackin isä. Jackin äidin, Lilianin juuret olivat Englannissa. Elämä oli rankkaa näilläkin siirtolaisilla, joita varjostivat vielä henkilökohtaiset tragediat. Silti yhteenkuuluvaisuuden tunne ja sukurakkaus ylittivät esteet.

Kirjoittajaa on kiinnostanut etenkin sukujen naisten kohtalot. Kouluttamattomilla, ammattitaidottomilla siirtolaisnaisilla ei ollut tuolloin mahdollisuutta oman elämänsä hallintaan. Huolimatta Australian naisten varhaisesta äänioikeudesta (1902) valtastruktuuri oli lujasti patriarkaalinen. Naisten väistämätön tulevaisuudenkuva oli avioliitto. Niinpä molempien sukujen naiskuvauksissa on tyytymättömiä, vapautta kaipaavia, avioliittoa hyljeksiviä ja katkeria naiskohtaloita. Varsinkin suomalaistaustaisten henkilöiden kuvauksessa esiintyy naisten tyytymättömyyttä ja hiljaista kapinaa perinteistä naisen roolia vastaan. Avioliitot olivat pettymyksiä, joissa siirtolaisnainen koki jäävänsä kotityrannian alle.

Aviomies saattoi tehdä kohtalokkaita päätöksiä perheen olosuhteista, talon myynnistä tai toisille seuduille muutosta kysymättä naisen mielipidettä.

Matti Kurikan ideologian kannattajat, tuoreessa muistissaan Minna Canthin kirjallisen salongin julistukset sukupuolten tasa-arvosta, saattoivat kokea ideologista takautumista Australiassa. Uuden maailman mahtipontisilla ajatusrakenteilla ei ollutkaan käyttöä suuressa maailmassa vaan ideat kuivuivat pienen siirtolaisryhmän sisässä. Matti Kurikka on puhunut ihanneyhteisönsä, ”Sointula-aatteensa”, puolesta lukuisissa lehtiartikkeleissa ja kaunokirjallisuudessa. On kiintoisaa saada tietää muidenkin yhteisön jäsenien elämän kulusta, utopian ja todellisuuden suhteesta.

Teoksesta piiryy Australian siirtolaistaustaisen kirjoittajan sukujuurten haku, sen kuvaamisen tärkeys osana Australian siirtolaisuushistoriaa. Se on myös tarinaa varhaisista siirtolaisnaisten kohtaloista, joiden kirjaaminen on jäänyt vähemmälle huomiolle. Marthan ja Jackin elämässä toteutuu heidän vanhempiansa paremman elämän toive. Martha ja Jack syntyivät Australian kansalaisiksi, oppivat englannin omaksi kielekseen, saavuttivat arvostetun aseman yhteiskunnassa ja saivat oman elämänsä hallintaan.

Ehkä kaipaisi kirjoittajan, Marthan ja Jackin tyttären Pauline Ballingerin, henkilökohtaisempaa otetta tai lyhyttä kirjailijan esittelyä. Runsaampi alaotsikointi olisi värittänyt ja selkeyttänyt kerrontaa. Mielenkiintoisena yksityiskohtana on kirjaan sisältyvä kirjanmerkki, jonka teksti

toivottaa lukijan tervetulleeksi seuraamaan kahden siirtolaistaustaisen nuoren tarinaa osoitetietoineen palautteen toivossa.

Ihanneyhteisön perustaminen – samoin kuin muukin siirtolaisuus – on utopian etsimistä. Suunnittelu ja innostus näyttelevät merkittävää osaa, todellisuuden realiteetit toista, karumpaa peräytymistä. Utopian unelma on universaalinen, siitä vahvisteena Martha & Jackin kertomuksen lomasta siirtolaisten unelmamaan oman asukkaan pyrkimys pois Australiasta Paraguayn ihanneyhteisöön. Kumpikaan haaveilija ei löytänyt utopiaansa. Utopia on saavuttamaton, paikka, jota ei fyysisesti olekaan.

Paula Wild: Sointula Island utopia. Harbour Publishing, Box 219, Madeira Park, BC, Canada 1996, 223 p. ISBN 1-55017-128-3.

Kanadan British Columbian Malcolm Island eli suomalaisittain Malkosaari soveltui mainiosti ihanneyhteisöjen tyyssijaksi. Ennen suomalaisryhmää siellä koetti kantavuuttaan englantilaisten ja irlantilaisten alkukristillismielinen ryhmä sekä joukko Pohjois-Amerikan omaa väkeä. Vain suomalaiset pystyivät rakentamaan Sointula-yhteisönsä selväpiirteiseksi ja elinvoimaiseksi. Se toimi viitisen vuotta alkuperäisenä sekä muuntuneena vielä useita vuosia vaikuttaen aina Sointulan nykypäivään saakka.

Saaren historia on erityisesti kiehtonut Sointula Island utopian kirjoittajaa Paula Wildia, joka on itsekin asunut Sointulassa. Niinpä

hän kertoo saaren perinteestä, sen etnologisten tutkimusten olettamasta varhaisesta kwakwaka' wakwien asutuksesta ja kalliopiirroksista. Pieni katsaus Suomenkin historiaan ja kalevalaiseen mytologiaan selittää Malkosaarelle muuttaneiden suomalaisten asukkaiden elämäntilannetta. Suomalaisilla oli erityinen tarve päästä rauhalliseen luonnon helmaan, jossa he voisivat elää itsenäisinä kaukana tsaarinvallan painostuksesta ja etäällä Kanadan kaivosjätin Mr. Dunsmuirin otteesta. Myös alkoholin liiasta kulutuksesta oli päästävä oman elämänsä herraksi.

Suuri osuus kirjasta käsittelee Sointulan lähihistoriaa. Haastateltuja henkilöitä on nelisenkymmentä. 70-luvun hippien rauhaista elämäntyöly sopi Kurikan aatteiden jatkeeksi, mutta häiritsi ensin ankkalammen kaltaista Sointulan idylliä, jossa oli pitkään torjuttu vieraita vaikutteita. Myöhemmin hipeistä tuli vastuuntuntoisia, ahkeria Sointulan yhteisön kansalaisia.

Kirjan miinuksena on melkein systemaattinen suomenkielisten nimien virheellinen kirjoitus. Jopa Kurikan omaa tytärtä Ailia kutsutaan Alliksi ja suomenkielisten lehtien nimet mainitaan huolimattomasti vain sinne päin tai jopa taivutetussa muodossa.

Sointula Island utopia pohjautuu ajankohtaisiin tutkimuksiin Sointulasta, Matti Kurikasta ja A. B. Mäkelästä. Paula Wild on mm. tiivistänyt huomattavan kanadalaisen Sointula-tutkijan, prof. Donald Wilsonin tutkimusraportit populaariin muotoon. Tekstiä elä-

vöittävät lukuisat vanhat Sointulan alkuvuosien arkistokuvat sekä valokuvaaja Rick Jamesin näkemykset nykyisestä Sointulasta ja sen asukkaista.

Karvonen Films Ltd: The people of Sointula, 2001. 2001-91 Ave, Edmonton, Alberta, Canada T6P 1L1.

Kanadansuomalaisen Karvonen Films Ltd:n dokumenttifilmi *The People of Sointula* valmistui sopivasti Kanadan Sointulan 100-vuotisjuhlaan. Sointulan historiallisen juhlatiimin lisäksi filmi on esitetty mm. Kanadan ja Suomen televisiossa sekä FinnForum VI konferenssissa Jyväskylässä.

Filmi valittiin Kanadassa neljän muun ohjelman ohella loppufinaaliin kilpailemaan vuoden parhaimmasta dokumenttiesityksestä. Se ei voittanut, mutta se toi Sointulan historian laajemman yleisön tietoisuuteen. Samalla se paljasti myös Sointulaan liitettyjä myyttejä.

Kansan keskuudessa kiersi monta tarinaa Kurikasta, mutta monikaan ei ollut perehtynyt syvemmin hänen kirjoituksiinsa. Kurikka julkaisi sanomalehtityönsä ohella koko joukon kaunokirjallista tuotantoa: näytelmiä, lyriikkaa, lyhyehköjä filosofisluonteisia teoksia ja käännöksiä. Kansan mukaelmana teosofis-kalevalaiset vapauden ihanteet pelkistyivät melkoisesti ja levisivät sensaatioaineksensa siivin saarelaisten harmiksi. Myös Kurikan persoona monine attribuuttei-

neen oli oiva spekuloinnin kohde. Naisasian edistäjänä ja esoteerisen filosofian välittäjänä Kurikan sanoma oli paikoin aikaansa edellä ja näin otollista väärinkäsityksille. Kurikan tapaus osoittaa, miten vaikeata on teoretisoida sukupuolten välisestä tasa-arvosta joutumatta itse yksityiselämälään teorioidensa esikuvaksi.

Utopiasosialismin kannattajajoukko seurasi Kurikkaa Sointulasta seuraavaan ihanneyhteisöön Vancouveriin. Alkuperäiseen Sointulaan jäi enimmäkseen Kurikan toverin A. B. Mäkelän marxistisen suunnan puoltajia.

Verrattaessa muihin Pohjoismaiden samanaikaisiin ihanneyhteisöihin oli suomalaisten Sointula syvähenkisin ja edistyksellisin. Se vaikutti mm. kanadansuomalaisten teatteriharrastukseen ja keskusteluun sukupuolten tasa-arvosta. Taloudellisella alalla se edisti kalastuksen ammatillista kehitystä keksinnöillään ja vilkastutti esimerkillään Kanadan osuuskauppaliikettä. Kanadan kulttuuri-intressit ovat herkistyneet kuulemaan suomalaisesta siirtolaistaustasta. Siitä on todistena päätös käännättää Sointulan ”*Aika*”-lehden artikkelit englanniksi.

Filmi on mukaansatempaava kokonaisesitys Sointulan ihanne-siirtolan vaiheista nykypäivään. Yhteisön ainutlaatuinen historia on läsnä nykypäivän asukkaiden haastatteluissa. Mennyt ja nykyinen yhdistyy sujuvasti filmissä.

Irene Virtala